

La xarxa territorial: una oportunitat per compartir l'educació en comunitat

Marta Amela*

marta.amela@parets.org

María José Pérez**

mariaj_pt@hotmail.com

Núria Torres***

cirieta@gmail.com

Resum

En aquest article es descriuen dues experiències de xarxes socials territorials com a proposta metodològica que obre a la participació i al treball conjunt de la comunitat i camina cap a la coresponsabilitat. Si bé cada xarxa territorial té detalls diferencials, també tenen en comú la base sòlida d'una estructura de treball compartit amb i per a les famílies del territori, amb l'objectiu de generar uns criteris educatius comprensius i vàlids per a tots els agents de la comunitat; una innovació que s'implementa en el marc del projecte liderat pel grup GRODE i que es desenvolupa amb la col·laboració de la Diputació de Barcelona: «Els espais de debat educatiu amb i per a les famílies».

S'hi analitzen, partint d'aquestes experiències, les fortaleces i les amenaces d'aquesta estratègia metodològica generadora d'oportunitats d'aprenentatge en la presa de decisions i en l'acció, de participació, d'intercanvi d'opinions i d'experiències i gestió de coneixement com a procés de transformació de contextos que impliquin i considerin la veu de la comunitat educativa des d'una visió sistèmica i de construcció compartida: les xarxes educatives territorials.

Paraules clau: xarxa social, metodologia participativa, coresponsabilitat, comunitat educativa.

Resumen. *La red territorial: una oportunidad para compartir la educación en comunidad*

En este artículo se describen dos experiencias de redes sociales territoriales como propuestas metodológicas que invita a la participación y al trabajo conjunto de la comunidad y busca caminos hacia la coresponsabilidad. Si bien cada red territorial tiene aspectos diferenciales, también tienen en común la sólida base de una estructura de trabajo compartido con y para las familias del territorio, con el objetivo de generar unos criterios educativos comprensivos y válidos para todos los agentes de la comunidad; una innovación que se implementa en el marco del proyecto liderado por el grupo GRODE y que se desarrolla con la

* Psicopedagoga tècnica de la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de Parets del Vallès. Responsable del Programa de Debat amb Famílies.

** Psicopedagoga tècnica del Pla d'Entorn de l'Ajuntament de l'Hospitalet de Llobregat.

*** Psicopedagoga i col·laboradora de la Regidoria d'Educació de l'Ajuntament de Parets del Vallès en el Programa de Debat amb Famílies.

colaboración de la Diputación de Barcelona: «Espacios de debate educativo con y para las familias».

Se analizan, partiendo de estas experiencias, las fortalezas y las amenazas de esta estrategia metodológica generadora de oportunidades de aprendizaje en la toma de decisiones y en la acción, de participación, de intercambio de opiniones y de experiencias y gestión de conocimiento como proceso de transformación de contextos que impliquen y consideren la voz de la comunidad educativa desde una visión sistémica y de construcción compartida: las redes educativas territoriales.

Palabras clave: red social, metodología participativa, corresponsabilidad, comunidad educativa.

Abstract. *Territorial network: An opportunity for sharing education in community*

Two experiences of territorial social networks are described as a proposed methodology that opens up to participation and joint working in the community and heads towards co-responsibility. If each territorial network is different in terms of details, what they both have in common is the solid base of a shared working structure with and for the families in the area, and the aim of generating comprehensive and valid educational criteria for all agents in the community. This innovation, «Areas for educational debate with and for families» has been introduced into the project led by the GRODE group and is being carried out with the support of the Diputació de Barcelona.

Setting out from these experiences, we analyse the strengths and weaknesses of this methodological strategy for generating learning opportunities in decision-making and in actions, participation in and management of knowledge, exchange of opinions and experiences as a transformation process for situations that involve and consider the voice of the educational community from a systematic and shared viewpoint: territorial educational networks.

Paraules clau: social network, participative methodology, co-responsibility, educational community.

Sumari

Les xarxes educatives territorials: una proposta metodològica	Per concloure Referències bibliogràfiques
Anàlisi de la creació i dinamització de les xarxes a partir de les experiències	

Les xarxes educatives territorials: una proposta metodològica

Les xarxes educatives territorials són un espai transversal i integral de comunicació entre tots els col·lectius que comparteixen la tasca educativa en un territori. Aquestes persegueixen l'objectiu de generar contextos on compartir inquietuds i reflexions.

Un espai en el qual tothom se sent partícip i capaç d'aportar el seu bagatge personal i professional a l'acció educativa crea sentiment de valua a les persones que hi participen, cosa que genera implicació en el projecte comú. Aquesta metodologia, doncs, promou sinergies entre els seus membres i *afavoreix el compromís en la tasca d'educar*. Des de la seva visió, cada participant treballa per uns

mateixos objectius i perquè la tasca conjunta de la xarxa, és a dir, *la millora dels processos de desenvolupament integral de la infància i l'adolescència del territori* tingui una major fortalesa. «L'exercici efectiu de la coresponsabilitat passa per la creació de projectes i espais participatius que comptin amb la implicació de diferents agents socioeducatius» (SUBIRATS i ALBAIGÉS, 2006, p. 14).

El fet de compartir la intencionalitat educativa vers aquest col·lectiu uneix les persones que hi treballen, i genera una forma organitzativa pròpia alhora que propicia sentir-se part d'un *projecte compartit*. Les xarxes educatives territorials permeten treballar conjuntament la comunitat cap al consens en uns criteris educatius comuns. Però més enllà de l'aposta per a l'acció conjunta és també un *aprenentatge col·lectiu* a l'hora de construir una estructura estable i oberta de participació, la qual requereix una implicació activa així com un esforç de consens i d'acció compartida i coresponsable.

Des de la perspectiva ecològica, les xarxes educatives territorials es consideren xarxes socials, organitzacions que actuen com a mesosistema; una plataforma de comunicació i d'interrelació, arrelada en un context, amb un gran potencial, ja que possibilita processos dinàmics d'interacció i desenvolupament de les persones i els seus microsistemes, persones que comparteixen uns objectius comuns que, alhora, tenen per finalitat l'optimització de l'acció educativa i social; en definitiva, treballen per millorar l'exosistema, és a dir, el sistema de normes i relacions en l'àmbit educatiu i comunitari.

Plantejament d'objectius

Com qualsevol estructura de participació i generació de continguts és necessari que les xarxes territorials es proposin uns objectius. Alguns seran genèrics i comuns a totes aquestes estructures; d'altres seran més específics en resposta a les necessitats detectades a cada context real, si bé la dinàmica pròpia d'aquest elaborarà una resposta diferent a cadascuna d'aquestes.

Quadre 1. Objectius generals i específics de les xarxes educatives territorials

Generals

Contribuir a l'èxit educatiu, a la millora col·lectiva de totes les persones d'un territori.
Implicar tots els col·lectius locals en la tasca educativa de la comunitat.

Específics

Promoure la comunicació, el diàleg i la comprensió dels diferents col·lectius, especialment les famílies, entenent a tota la ciutadania com a agent educatiu.

Possibilitar i explicitar la cohesió entre les diferents professions que intervenen en l'educació.

Detectar les necessitats de les famílies en la tasca educativa.

Poder consensuar uns suggeriments o criteris educatius que permetin orientar les accions vers la infància i l'adolescència.

Procés metodològic

La coresponsabilitat suposa un aprenentatge col·lectiu que impliqui la creació d'espais oberts i flexibles de participació, en els quals es fa possible la coneixença i la relació entre els diversos agents socioeducatius amb la voluntat d'escolta activa, d'aprenentatge i reflexió conjunta; un espai comprensiu, de participació no jeràrquica, caracteritzat pel dinamisme i la capacitat de construcció col·lectiva, on es busca el consens i el treball integrat en bé d'una fita comuna.

Educar la infància i l'adolescència d'un territori és tasca de tothom i implica no focalitzar la responsabilitat de l'educació en la família de les criatures, sinó compartir el temps de la creixença ja que l'important és arribar a acords compartits, d'accions, de maneres de fer, que no vagin en contra d'un creixement sa, autònom, enfortidor de les criatures tant a nivell físic com psicològic.

Parlem, doncs, de participants actius que formen part i són motor d'aquest projecte, és a dir, decideixen línies de treball, participen de la metodologia; en definitiva, adquireixen rols actius que afavoreixen el funcionament de la xarxa.

Un exemple aplicat d'aquest format flexible són *les xarxes educatives territorials*. Es caracteritzen, tal com hem tractat anteriorment, per fomentar el debat i arribar al consens entre les posicions de totes les persones participants.

Quadre 2. Procés metodològic de les trobades de la xarxa

Consens del tema a plantejar	Detecció de necessitats i interessos per part del centre educatiu, l'AMPA i les famílies. Establiment de contactes amb els professionals de la zona: persones col·laboradores i acords sobre el contingut i el format.
Difusió prèvia	Mitjans per a la convocatòria: cartell, correu electrònic, fullet informatiu...
Plantejament inicial del tema	Presentació de la temàtica per part de la persona experta. Aportacions de les persones participants amb qüestions i suggeriments.
Debat sobre el tema	Debat sobre el tema amb dinàmiques de grup adequades al nombre de persones que hi participin. Elaboració de conclusions.
Síntesi del debat	Breu resum amb el recull d'idees i de continguts del treball plantejat per a totes les persones participants (acta formal de la trobada i cartells amb les idees clau).
Propostes de treball	Continuació de les línies encetades i/o detecció de noves necessitats que puguin generar nous continguts de treball.

Les experiències de dues xarxes als municipis de l'Hospitalet de Llobregat i de Parets del Vallès

L'Hospitalet de Llobregat

L'Hospitalet de Llobregat actualment té 266.973 habitants, dels quals 38.906 estan entre els 0 i els 16 anys (14,5%), és a dir, infància i adolescència que es troben en l'etapa de l'escolarització bàsica. Una línia estratègica municipal i prioritària de la Regidoria d'Educació és treballar cap a una ciutat educadora, socialment avançada, solidària i compromesa amb la qualitat dels serveis a les persones i concretament a les famílies com a primer agent de socialització de la infància i l'adolescència on es desenvolupa l'afectivitat i el creixement personal.

Pel que fa als antecedents d'aquest projecte cal dir que, a partir d'un treball que s'inicia l'any 2001, en el marc del Consell Escolar Municipal, que continua el curs 2003-2004 amb l'anàlisi de la situació de cada associació de mares i pares de l'alumnat (AMPA d'ara en endavant) del municipi, la Regidoria d'Educació i el Consell Escolar Municipal-Consell Educatiu de Ciutat de l'Ajuntament de l'Hospitalet organitza l'any 2005 la segona jornada de «Família, escola i ciutat: eduquem per conviure», amb la finalitat de posar en comú inquietuds, opinions i propostes, així com de promoure la reflexió sobre la coresponsabilitat de la família i del centre educatiu en el desenvolupament de les competències de la infància i l'adolescència.

Alhora, aquestes jornades es porten a terme amb la voluntat explícita de desenvolupar un Programa municipal d'Acompanyament Educatiu a les Famílies (PAEF d'ara en endavant); suposa, a més, una dotació econòmica per part de la Diputació de Barcelona i l'assessorament tècnic de la Dra. Maria Jesús Comellas, gràcies al qual es va acompanyar la definició i el desenvolupament d'aquest programa. Es concep des de dues vessants fonamentals: per una banda —en la qual se centra aquest article— encetar de manera clara i participativa els espais socials de debat educatiu (ESDE d'ara en endavant) entre tots els col·lectius, professionals, agents educatius i institucions implicades en la tasca educativa, amb l'objectiu de consensuar criteris educatius, suggeriments, coordinació i cohesió per tal d'orientar estratègies educatives comunes de tots els col·lectius implicats en la tasca educativa de la infància i l'adolescència amb i per a les famílies, i alhora potenciar una acció educativa que permetés l'exercici ple de la ciutadania. Per altra banda, reconèixer la tasca i donar suport a les AMPA per cercar recursos en la seva funció com a referents de les famílies, tot contribuint a fer una escola de qualitat.

Fins a l'any 2009, el PAEF va consolidant l'organització dels ESDE per tal d'aconseguir que siguin propers a totes les famílies en funció de les seves necessitats. A través d'un acord de col·laboració amb l'Ajuntament, es compta amb la Federació d'Associacions de Mares i Pares de Catalunya —referent per a totes les AMPA de Catalunya—, que ofereix suport, assessorament i acompanyament a aquestes. Es considera que donar respostes des de la proximitat és una de les estratègies més eficaces i amb les quals millor es poden resoldre els reptes de qualitat i d'optimització educativa. Aquesta col·laboració permet

ahora desenvolupar el programa als diferents barris de la ciutat a través de quatre tècnics que dinamitzen la participació i la implicació de totes les agències de cada barri. Es treballa des d'un enfocament integrador, incorporant totes les perspectives possibles, generant confiança entre els agents educatius i donant-los el protagonisme que els correspon, el qual permeti treballar en l'elaboració d'un discurs educatiu comú a cada territori de la ciutat. En aquests espais hi participen AMPA, famílies, professionals de centres educatius, de les àrees bàsiques de salut, de l'àrea bàsica de serveis socials, agents dels mossos d'esquadra de l'oficina de relacions a la comunitat, etc., en funció de cada territori en concret i de la temàtica que es tracti. Durant aquest període s'inicia, a més, el Pla Educatiu d'Entorn (PEE d'ara en endavant) a quatre zones de la ciutat. Aquest projecte comparteix, en un dels seus eixos d'intervenció, els objectius del PAEF i suposa un gran enriquiment per a aquest, aportant majors oportunitats en la creació de xarxes territorials, creant nous vincles de convivència i relació. A més, permet crear els *tallers de famílies* a cada barri, una actuació que es concreta en quatre ESDE on les famílies es reuneixen un cop a la setmana —des del mes de gener fins al juny— per dialogar i debatre un centre d'interès, el qual permet la relació entre elles, el debat sobre l'educació dels seus fills i una formació en la temàtica escollida. En els quatre cursos que s'han fet aquests tallers hi han participat aproximadament unes 200 famílies.

El curs 2009-2010, el Programa sistematitza les seves dues vessants fonamentals a tots els barris de la ciutat: amb l'objectiu d'establir un discurs educatiu comú, continua treballant per assolir els objectius específics compartits amb el PEE, establint noves col·laboracions amb diferents entitats i serveis de la ciutat a partir de la cooperació i el treball en xarxa i enfortint les seves actuacions. Centra principalment les seves actuacions a detectar les necessitats dels diferents col·lectius de les famílies de cada zona i cada centre educatiu i així apropar i afavorir la interrelació entre aquests dos col·lectius; donar continuïtat als grups creats a diferents territoris i avançar així en el consens de criteris educatius compartits i consensuats per tota la comunitat educativa, optimitzant els espais de trobada o diàleg a partir de les sinergies generades; continuar potenciant la participació i la col·laboració dels diferents agents del territori i donar reconeixement a les persones que hi participen; cercar noves formes per fer la difusió d'aquests espais perquè les famílies participin, aprofitant les facilitats que ens donen les tecnologies i, finalment, crear l'espai de la coordinació d'AMPA com a referent de les famílies, les quals són considerades el primer agent educatiu de la infància i l'adolescència, i implicant-les en els diferents espais de participació. Els temes que s'hi estan desenvolupant durant aquest curs són la participació de les famílies en l'època de les vacances de Nadal, el joc i la joguina, la convivència, l'esport no competitiu, la seguretat a Internet, l'alimentació, els límits i normes, l'acompanyament en les transicions entre les diferents etapes educatives (entre la bressol i la infantil, d'infantil a primària, de primària a secundària i de secundària al món laboral). Al llarg dels dos primers trimestres hi han participat un total de 582 famílies i diferents professionals referents de les diferents matèries.

Parets del Vallès

Parets del Vallès compta actualment amb 17.900 habitants, dels quals prop de 4.000 tenen entre 0 i 19 anys, el 22% de la població. Aquests números es tradueixen en famílies interessades en l'educació de la infància.

A l'any 2004 des del Servei d'Educació es va sol·licitar a la Diputació de Barcelona que fes un diagnòstic de la realitat educativa del municipi a través del projecte «La Millora de l'Èxit Escolar». Els resultats reflectiren, entre altres, la necessitat d'endegar una línia de treball relacionada amb les famílies, ja que fins aleshores s'havien portat a terme xerrades i tallers puntuals amb poca assistència, fet que va comportar que aquestes activitats es deixessin de fer.

Per donar resposta a aquesta demanda es demanà suport a la Diputació de Barcelona, que oferí a l'Ajuntament l'assessorament per part de la Dra. Maria Jesús Comellas des dels espais de debat educatiu familiar. Així, al curs 2006-2007, s'inicia el projecte, que arrenca amb trobades mensuals conjuntes de diferents professionals del món educatiu del municipi i representants de les AMPA per debatre sobre les normes i els límits. A final de curs es fan tres xerrades per franges d'edats que resulten ser un èxit. Al final de curs hi ha 46 persones de diferents àmbits (família, escola-educació i salut) que participen en el projecte.

Les trobades es fan als centres educatius i a les biblioteques municipals, i es va cada mes a un espai diferent en horari de migdia, de 13 a 15 h. L'Ajuntament facilita el dinar per a tothom. Pel que fa a recursos humans, a més de l'assessorament de la Dra. Maria Jesús Comellas, es compta amb la tècnica d'Educació, que redacta les actes, les fa arribar a cada participant juntament amb la convocatòria de cada sessió.

Al curs 2007-2008, a més de seguir amb la tasca de debatre conjuntament sobre un tema en concret —l'oci i el consum—, la xarxa decideix fer arribar allò que es treballa a tota la població i obrir les escoles a les famílies. Així, a més d'aportar reflexions a tota la població a través de la revista municipal *Parets al Dia* sorgeix la idea de crear la Setmana de la Família, coincidint amb el 15 de maig, Dia Mundial de la Família. La xarxa aprofita aquesta ocasió per auto-definir-se: «Som una xarxa oberta de famílies i professionals del municipi que ens trobem cada mes per compartir inquietuds i reflexions per millorar i avançar en l'educació de la infància i l'adolescència del nostre poble».

El plantejament de la Setmana de la Família és doble. Per una banda, diferents serveis municipals ofereixen una sèrie d'activitats per gaudir en família i, per l'altra, les escoles ofereixen a les famílies participar del centre educatiu i compartir el temps de l'escola. En la I Setmana de la Família van participar-hi diferents serveis municipals, tals com l'arxiu, l'escola de música, la biblioteca de Can Butjosa i la piscina municipal. També s'hi afegí l'entitat Rialles Parets, oferint un espectacle teatral.

Les escoles d'Infantil (0-6) i Primària del municipi van oferir també activitats diverses, amb la implicació i la complicitat de les famílies, afavorint el seu acostament al dia a dia escolar amb la seva participació activa realitzant accions conjuntes.

Al curs 2008-2009 es manté l'espai de debat i es porta a terme la II Setmana de la Família, que amplia col·laboradors: l'IES Parets, l'Escola de la Natura i el Servei de Joventut. L'espai de debat, però, redueix participació de famílies, fet que preocupa a tothom. Per això, i per petició de les mateixes famílies, es decideix alternar trobades de migdia amb trobades de vespre. Al migdia hi participen majoritàriament professionals del món educatiu, si bé també algunes famílies, i a les trobades de vespre hi participen majoritàriament famílies, si bé també algun professional. La tècnica d'Educació de l'Ajuntament fa de canal de transmissió de les informacions que es treballen a cada franja horària. Es fa arribar l'acta a tothom amb allò que s'ha parlat a cada trobada. Sorgeix també com a proposta de la mateixa xarxa fer una trobada puntual, convocant-hi a totes les persones participants, per tal de proposar possibles accions a fer i promocionar des de la xarxa. De la trobada sorgeixen diverses propostes que es fan saber a tots els participants de la xarxa.

Al curs 2009-2010 les trobades de migdia es consoliden amb una participació estable de 15 persones i es decideix iniciar, a partir de les idees aportades, una col·lecció de llibrets temàtics que recullin els eixos de debat i les pautes que es treballen en el si de la xarxa.

El suport d'assessorament que facilita la Diputació té data de caducitat i, per tant, la xarxa té el repte de l'autonomia de funcionament sense un expert extern que guiï el discurs a cada trobada. Des de l'Ajuntament, però, es prioritza el projecte i es contracta una persona que lideri la gestió de la informació generada (actes, text dels llibrets temàtics...) i que n'afavoreixi la dinamització.

El projecte, consolidat i emmarcat dins de la filosofia de ciutat educadora com a generador de nous coneixements i destreses, també obté suport del Projecte Educatiu de Ciutat del municipi, ja que afavoreix una de les seves línies de treball: la coordinació de les AMPA del municipi.

Anàlisi de la creació i dinamització de les xarxes a partir de les experiències

Les xarxes educatives territorials són una metodologia possibilista que permet la implicació i la participació de tothom. Per al manteniment d'aquesta xarxa es considera determinant l'avaluació contínua del procés per a la detecció de les dificultats, que puguin posar en perill la xarxa, i de les fortaleces, que permetin la seva optimització, continuïtat i consolidació. És a dir, es tracta d'operar amb les oportunitats que ofereix aquesta metodologia de treball per tal que sigui un espai de comunicació on compartir i millorar la pràctica educativa (quadres 3 i 4).

Per aconseguir la participació de major nombre d'agents i d'agències educatives s'ha de vetllar perquè les persones participants tinguin l'oportunitat d'expressar allò que creuen des de la vessant personal i professional, possibilitant un context confortable que doni oportunitat a la creació de vincles de confiança i de respecte mutu. Per mantenir-la caldrà vetllar per l'actitud d'acolliment, la consideració equitativa i l'escolta activa de les persones que hi participen, i, alhora, potenciar les interaccions amb altres sistemes, ja que per-

Quadre 3. Criteris per a la constitució de la Xarxa

Fortaleses	Amenaces
Dotació d'una estructura	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Participació de pluralitat d'agents. 2. Sostenibilitat i continuïtat dels objectius. 3. Estructura flexible pel que fa a participants, recursos i contextos. 4. Responsabilitats compartides: <ul style="list-style-type: none"> — repartiment equitatiu de tasques — sentiment de formar part d'un conjunt 5. Lideratge ideològic i de gestió de la xarxa (dóna credibilitat, sentit i importància a la tasca). 6. Consistència al grup i estabilitat a la xarxa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Gestió de les tasques de cada agent de forma separada i independent o poc consensuades. 2. Assoliment del consens en les mirades plurals. 3. Les pròpies d'una entitat: canvis de personal, moments de més i de menys participació. 4. Límits en el funcionament intern de cada nòdul de la xarxa. 5. «Born out» i/o deserció de persones per sentir-se sobrecarregades o poc valorades.
Participació com a persones representants d'una institució i de si mateixes, tant de la seva vessant professional com en la personal	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Dóna rendibilitat als esforços i multiplica beneficis. 2. Coneixement i reconeixent de l'altre. 3. Expressió lliure d'allò que s'opina des d'una visió personal i professional. 4. Realització de tasques concretes, sense focalitzar en els individus i sense crear rols inamovibles. 5. Lideratge constructiu. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Dificultat per garantir el feedback i la transferència de la informació compartida en el si de la xarxa a la institució a la qual es pertany. 2. Posicions tancades que actuïn en contra de la lliure participació, opinió, aportació.
Proposta d'objectius centrats en les necessitats de la infància i l'adolescència	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Enforteix, dóna sentit i coherència a la xarxa, concretant-ne la tasca. 2. Concreció de les actuacions que farà cada membre (focalitza l'acció i ajuda a portar-la a terme). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Treball individual centrat en necessitats no consensuades. 2. Espais convertits en dipositadors de queixes. 3. Dificultat d'assolir l'objectiu de ser una plataforma potenciadora d'accions i reflexions que cal fer arribar fora de la xarxa.
Autogestió del propi funcionament	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Participació en el disseny (afavoreix conèixer i reconèixer l'altre). 2. Creació de vincles de confiança i respecte mutu (donaran peu a una participació més activa en el desenvolupament posterior). 3. Adaptació a la realitat i necessitats de la xarxa. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Manca de reflexió inicial de manera compartida. 2. Lideratges impositius (limiten la participació en el si de la xarxa). 3. Inestabilitat de les persones que tenen un càrrec atribuït.
Potenciació d'interaccions amb altres sistemes (xarxes i societat en general)	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Permet conèixer els recursos de l'entorn. 2. Potencia la seva eficàcia. 3. Facilita oportunitats d'altres interrelacions i de vinculació amb altres projectes. 4. Visibilitat de la xarxa 5. Reconeixement a les accions portades a terme. 6. Aprofitament de les noves tecnologies per a la comunicació amb altres xarxes i/o amb l'entorn (també pot ser una via per visibilitzar els resultats i els processos). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Inexistència de punts coincidents o objectius compartits entre els diferents sistemes. 2. Dificultat per treballar des de la transversalitat entre les diferents àrees/serveis municipals. 3. Dificultat d'establir les interaccions amb altres. 4. Excés d'informació (pot crear desinformació) o informació mal gestionada (no canalitzada al sistema que li correspon). 5. Assumpció de més tasques de les que correspon.

Quadre 4. Criteris per dinamitzar la Xarxa

Fortaleses	Amenaces
Acolliment i consideració equitativa entre tots els membres	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Proximitat entre persones (permet generar vincles, desenvolupar llaços de confiança). 2. Sentir-se a gust, percebre l'acceptació, valoració i incorporació de la pròpia opinió (afavoreix la pertinença i l'estabilitat en la participació). 3. Positivitzar els fets, no partir de les culpes. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Recel i crítiques creuades entre les famílies i la institució escolar. 2. Fugida d'algunes persones participants per opinions excel·lents, dogmàtiques o poc dialogants d'altres. 3. Manca de confiança d'algunes persones en allò que poden aportar o percepció d'una contribució no valuosa (dificultar l'entrada i la participació a la xarxa).
Compromís de les persones participants	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Facilita l'organització i la coordinació i dona estabilitat. 2. Permet la implicació en l'aportació de recursos. 3. Relacions i comunicació efectives possibiliten aprofundir en les temàtiques tractades i generar accions a mig - llarg termini. 4. Respecte a les aportacions de les persones participants afavoreixen el dinamisme del procés, la construcció compartida. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Participació per inèrcia un cop iniciada la xarxa. Trencament de les expectatives de fer quelcom d'útil. 2. Falta de motivació pot produir una davallada en la participació. 3. La manca de compromís de participació o en el lideratge dificulta el manteniment de la xarxa. 4. No portar a terme el traspàs d'informació al col·lectiu representat conduïx al desencant i afecta la participació activa.
Grau de flexibilitat de l'estructura	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Afavoreix la participació. 2. Permet evolucionar i modificar aspectes funcionals o estructurals en la mesura que augmenta de complexitat i mida. 3. Flexibilitat en els espais on es troba la xarxa (afavoreix el sentiment de pertinença a l'estructura). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Requereix una avaluació contínua de l'acció i del funcionament de la mateixa xarxa. 2. Reconeixement de la importància del treball en xarxa per part de les institucions i facilitació d'espais on es pugui desenvolupar.
Establiment de relacions de les persones membres amb altres externes a la xarxa	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Xarxa de relacions personals i professionals dels membres (permet incorporar noves persones). 2. Col·laboració de membres de la xarxa en altres sistemes (permet recollir aportacions i detectar nous recursos). 3. Es fa extensiu el debat (permet la difusió de l'espai i les accions de la xarxa). 4. La coresponsabilitat: tothom és responsable de l'educació de la infància i la joventut. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. La difusió que es fa d'aquests espais no assegura que la informació arriba a tothom. 2. Pot haver dificultats en què cadascú assumeixi una parcel·la de responsabilitat; per tant, dificulta la coresponsabilitat. El risc pot ser que si tothom participa, tothom lidera.
Actitud activa	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Permet influir, avançar i construir un coneixement compartit sobre les necessitats educatives. 2. Millora el context i els sistemes en els quals la xarxa està vinculada. 3. Compromís i possibilitat d'emprendre el repte de pensar, consensuar i construir la societat, la ciutat, el barri que es desitja. 4. L'obertura als canvis genera noves propostes. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Expectatives que els professionals tinguin de les possibilitats del treball en xarxa. 2. Creença que els no professionals alenteixen el procés. 3. Lentitud en els mecanismes d'acomodació i/o formació de la xarxa. 4. Els diferents ritmes en els processos a l'hora de construir noves maneres de treballar poden produir cansament, clima negatiu o frustració i abandonament.
Processos d'aprenentatge	
<ol style="list-style-type: none"> 1. El debat i el mateix fet de participar en la xarxa i la seva metodologia (genera dubtes i dona respostes afavorint l'adquisició de coneixements, habilitats i competències als seus membres). 2. Vivència d'un progrés personal dels seus membres (permet disposar de més competències i participar activament en el sistema al qual pertany). 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Falta de formació de les persones que liderin la xarxa. 2. Les individualitats dificulten la construcció compartida d'idees.

metrà crear noves relacions i incorporar-hi nous membres i noves accions. També serà clau afavorir l'autogestió de la xarxa i la flexibilitat de l'estructura, la qual permeti donar oportunitat de millorar aspectes funcionals o estructurals que possibilitin adaptar la dinàmica de la xarxa i les seves accions a les necessitats de la realitat.

Considerant criteris generals de creació i dinamització de les xarxes, es planteja una anàlisi de les fortaleses i amenaces d'aquestes basada en les reflexions de les experiències exposades. Cal tenir en compte que cada criteri per si mateix no esdevé factor clau de fracàs de la xarxa ni en garanteix l'èxit.

Per concloure

«Educa aquell que influeix de manera positiva i ajuda a augmentar el benestar de la comunitat», amb aquestes paraules es definia l'educació en les conclusions del Simposi de Política Educativa Local «Ciutat.edu: nous reptes, nous compromisos» (2006). *El dret a l'educació* acostuma a veure's com un dret eminentment individual; no obstant això, creiem que *es tracta*, sobretot, *d'un dret i d'un bé col·lectiu*.

La xarxa territorial té com a principal potencialitat el fet d'afavorir espais conjunts/ cooperatius en els quals les persones que es preocupen per l'educació integral de la infància i l'adolescència puguin participar en l'educació d'aquesta d'una manera equitativa i, per tant, coresponsable. L'intercanvi d'informació, el contrast d'opinions, la reflexió, el debat, la coordinació d'accions o la presa de decisions —en funció dels objectius que es plantegi la xarxa— sobre les oportunitats educatives que pot oferir el context immediat són possibles gràcies a aquesta estructura. La xarxa possibilita l'acció educativa en forma de responsabilitats compartides, fa que tothom se'n senti part i li dona sentit. Per tant creiem que *«les necessitats de la infància i l'adolescència han de ser el motor de l'acció educativa»* (FUNES, 2008).

L'escola continua sent un espai educatiu privilegiat, però no és l'únic, ja que comparteix aquesta tasca amb molts altres agents educatius —famílies, membres d'entitats del territori, professionals tècnics d'institucions i serveis públics, grups d'iguals (i també altres grups), persones directives de mitjans de comunicació i de l'empresa lúdica, el veïnatge, l'espai públic, etc. Així doncs, *tota la comunitat educa, és a dir, incideix en els processos educatius que es generen en el seu si i afecta el desenvolupament de les individualitats que la integren*. La principal aportació de la perspectiva ecològica es basa en la constant interacció, ajustament i adaptació mútua, que s'estableix entre l'individu i el seu context; processos a partir dels quals és possible el desenvolupament d'ambdós sistemes. «Individu i comunitat, doncs, emergeixen i es construeixen a partir de processos eminentment educatius» (SUBIRATS I ALBAIGÉS, 2006, p. 70).

Creiem que *cal avançar en el repte de construir un treball integrat entre aquells qui eduquen amb les energies posades en aquell qui té dret a ser educat*. En aquest sentit, ens sembla molt oportunes les propostes de JAUME FUNES quan defensa que s'ha de procurar que hi hagi un continu educatiu divers (diferents con-

textos i situacions), evitant un repartiment estanc de funcions educatives entre professorat, altres professionals de l'educació, la família, etc. Cal afavorir xarxes socials, figures de complementarietat educativa, que assegurin la cura integral de l'infant. Així, l'infant no és un bé que posseeix la família, l'escola o qualsevol altre agent; des d'una perspectiva comunitària i sistèmica s'entén l'infant com un individu que *té el dret a tenir significat per a les persones que l'envolten i té el dret a ser educat*. Per tant, la comunitat té la responsabilitat d'oferir resposta a les necessitats físiques i psicològiques per al desenvolupament maduratiu i psicosocial de l'individu per tal que aquest pugui participar de manera activa en el si d'aquesta en la construcció d'un context que generi noves oportunitats de millora. Cadascun dels seus membres adults és coresponsable —té el deure— de la cura i creixement de la infància i l'adolescència i, per tant, ha de poder —té el dret a— disposar d'un espai on poder compartir i debatre com fer-ho.

Referències bibliogràfiques

- BRONFENBRENNER, U. (1987). *La ecología del desarrollo humano*. Barcelona: Paidós.
- FUNES, J. (2008). *El lugar de la infancia*. Barcelona: Graó.
- NAVARRO, S. (2004). *Redes sociales y construcción comunitaria*. Madrid: Editorial CCS.
- SUBIRATS, J. i ALBAIGÉS, B. (coord.) (2006). *Educació i comunitat. Reflexions a l'entorn del treball integrat dels agents educatius*. Barcelona: Fundació Bofill, Finestra Oberta, 48.